

PREDLOG JAVNE POLITIKE

”STVARANJE STIMULATIVNOG OKRUŽENJA
ZA RAZVOJ SOCIJALNOG PREDUZETNIŠTVA
NA LOKALNOM NIVOU U SRBIJI”

Udruženje građana za podršku evropskim integracijama "Evrokontakt"

Kruševac, jun 2019.

SAŽETAK

Socijalno preduzetništvo predstavlja u poslednje vreme sve prisutniju temu u našoj javnosti. Sve više poslovnih aktera posluje po principima socijalnog preduzetništva, a uočljiv je i porast interesovanja medija za tu temu. Dosadašnji razvoj ovog modela poslovanja se zasnivao uglavnom na aktivnostima civilnog sektora, dok je država u nekoliko navrata pokušala da uredi normativni okvir za socijalno preduzetništvo, ali do sada bez većeg uspeha.

Budući da najviše koristi od razvoja socijalnog preduzetništva ima upravo lokalna sredina gde socijalni preduzetnici i preduzeća posluju, zapošljavaju osobe koje dobrim delom spadaju u grupu teže zapošljivih osoba, potpsešuju razvoj lokalne ekonomije i povećavaju javne prihode, uz nezanemarljiv efekat na potpsešivanje socijalne inkluzije - dovodi do potrebe da lokalne zajednice, ponajviše lokalne samouprave treba da razmisle na koji način mogu, u okviru svojih resursa i nadležnosti, da kreiraju stimulatívno okruženje za razvoj socijalnog preduzetništva u svojim sredinama.

Ovaj dokument se bavi upravo tom temom - šta lokalne samouprave mogu da urade da bi podstakle ovu vrstu poslovanja, ne čekajući da država uredi normativni okvir donošenjem zakona i drugih akata koji bi regulisali specifičnosti ove vrste poslovanja.

UVOD

U poslednje vreme se sve više govori o *socijalnom preduzetništvu* kao modelu poslovanja koji može da ublaži veoma važne probleme osobene za naše društvo, koje se nalazi u dugotrajnoj višedecenijskoj tranziciji sa slabom ekonomijom, niskim zaradama zaposlenih, visokom stopom nezaposlenosti i velikim potrebama za socijalnom zaštitom.

Socijalno preduzetništvo predstavlja *model poslovanja po kome može da posluje svako pravno lice* - od udruženja, fondacija, zadruga do klasičnih vidova poslovanja kao što su preduzetnici, ortačka društva, društva sa ograničenom odgovornošću, akcionarska društva i dr.

Opšteprihvaćeno stanovište u stručnoj javnosti je da socijalno preduzetništvo može da dovede do opšteg unapređenja kvaliteta života u zajednici kroz smanjenje nezaposlenosti, opšteg jačanje ekonomije, poboljšanju položaja socijalno ugroženih grupa i njihovom uključivanju u život zajednice, aktiviranje neiskorišćenih ljudskih potencijala, smanjenje potrebe za podrškom zajednice putem socijalnih davanja i smanjenja siromaštva.

Socijalni preduzetnici posluju s idejom da kroz zaradu koju ostvare putem prodaje proizvoda ili usluga ispune jasnu *društvenu misiju*. To znači da zarađena sredstva ne služe u osnovi samo uvećanju imovine pojedinaca, već se ulažu u svrhe kao što su zapošljavanje ljudi koji teže dolaze do posla, socijalne i medicinske usluge, obrazovanje, zaštita životne sredine, kulturne aktivnosti u zajednici itd.

Važnost ovog vida poslovanja leži u kapacitetu socijalnih preduzetnika da se posvete ekonomskim i socijalnim problemima koje ni javne službe, preopterećene ozbiljnim administrativnim i budžetskim ograničenjima, ni klasična profitna preduzeća ne mogu efektivno da reše.

Ključni kriterijumi koji neka organizacija (preduzeće, preduzetnik ili bilo koji drugi pravni oblik poslovanja) mora da ispuni da bi mogla da se označi kao "socijalna" jesu sledeći:

- Jasno definisana socijalna funkcija;
- Odnos prema profitu;
- Zapošljavanje pripadnika socijalno ugroženih grupa (nije obavezno, ne mora svaki socijalni preduzetnik / preduzeće da zapošljava pripadnike socijalno ugroženih grupa);
- Nezavisnost.

ANALIZA

U poslednjih trideset godina u Evropi se sve više obraća pažnja na *socijalno preduzetništvo* kao način da se ublaže posledice globalizacije, tehnološkog napretka i ekonomskih kriza. Većina evropskih država je uvidela da kada broj onih osoba koje ne mogu da se uključe u slobodnu tržišnu utakmicu postane prevelik i sav teret gubitnika njihovog neuspeha se svali na državni budžet, podrška preduzetničkim nastojanjima u manje naglašenim tržišnim uslovima, što socijalno preduzetništvo jeste po svojoj definiciji, predstavlja dobar instrument za povećanje broja građana koji će se samostalno uključiti u društvo i, posledično, za povećanje društvene uključenosti. Principi liberalne ekonomije nisu univerzalno primenljivi svuda i na svakom mestu, postoje značajni delovi zajednice koji su osobeni i neretko na margini, ali ipak imaju potrebu da se na odgovarajući način uključe u normalne tokove života i poslovanja.

Situacija se i dalje razlikuje od države do države po pitanju postojanja zakonskog okvira, finansijskih i drugih mera podrške, i do danas nije usaglašena i usvojena opšteprihvaćena definicija socijalnog preduzetništva socijalne ekonomije. Uprkos tome, smatra se da trenutno oko *2 miliona pravnih lica* u državama-članicama Evropske unije, koja predstavljaju oko *10% svih pravnih lica*, posluje po principima socijalnog preduzetništva socijalne ekonomije i zapošljava *preko 14 miliona radnika*, što čini *6,5% zaposlenih u Evropskoj uniji*.

Evropska komisija je u dokumentu "**Social Business Initiative**" iz 2011. godine definisala nekoliko kriterijuma koji se danas uglavnom koriste da bi se opisala ova vrsta poslovanja. Da bi neko pravno lice poslovalo po principima socijalne ekonomije ono mora da zadovolji sledeće uslove:

- da se bavi ekonomskom delatnošću;
- da ima eksplicitni i primarni društveni cilj;
- da ima ograničenja u pogledu raspodele dobiti i/ili imovine;
- da bude nezavisno;
- da ima inkluzivno upravljanje.

Uprkos svemu napred navedenom, socijalno preduzetništvo u Srbiji nije razvijeno u dovoljnoj meri. Naše društvo u celini još nije uvidelo značaj razvoja ove vrste poslovanja za prevazilaženje nezavidne ekonomske i društvene situacije u kojoj se nalazimo. *U Srbiji nisu razvijeni pravni i metodološki okvir za socijalno preduzetništvo.* Pet puta je pokrenuta inicijativa za donošenje zakona, jednom je čak predlog zakona stavljen u proceduru za usvajanje u Narodnoj skupštini Republike Srbije, da bi potom bio povučen iz javnosti ne dobro znanih razloga.

Postoji izvestan broj poslovnih aktera u Srbiji koji delimično ili u potpunosti posluju po principima socijalnog preduzetništva. Na primer, udruženja građana se u osnovi zasnivaju na neprofitnoj osnovi i angažovanju članova. Svi poslovni akteri, koji bi mogli da se svrstaju u socijalne preduzetnike, svoje poslovanje zasnivaju uglavnom na izgrađenoj svesti pojedinaca, a ne na stimulativnim uslovima i merama koje je omogućila naša država.

U Srbiji trenutno postoje određena zakonska rešenja koja prepoznaju ovaj vid poslovanja:

- *Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom* ("Službeni glasnik RS" br. 36/2009 i 32/2013), prvi put u našu legislativu uvodi termin "socijalno preduzeće". U članu 45 je navedeno sledeće:

"Socijalno preduzeće, u smislu ovog zakona, jeste privredno društvo koje se osniva za obavljanje delatnosti koja je usmerena na zadovoljenje potreba osoba sa invaliditetom, i koje, nezavisno od ukupnog broja zaposlenih, zapošljava najmanje jednu osobu sa invaliditetom.

Socijalno preduzeće posluje u skladu sa propisima o privrednim društvima.

Socijalna organizacija, u smislu ovog zakona, jeste drugi oblik organizovanja koji se osniva za obavljanje delatnosti koja je usmerena na zadovoljenje potreba osoba sa invaliditetom i koji zapošljava najmanje jednu osobu sa invaliditetom.

Socijalno preduzeće i organizacija dužni su da deo prihoda koji ostvaruju obavljanjem delatnosti ulažu u unapređenje uslova rada, radnih veština, socijalne integracije, životnog standarda i zadovoljenja potreba osoba sa invaliditetom."

- *Zakon o udruženjima* ("Službeni glasnik RS" br. 51/2009 i 99/2011) u članu 37 dozvoljava udruženjima da registruju privrednu delatnost da se njom bave, a da profit koji ostvaruju koriste za ciljeve udruženja: "Udruženje može neposredno da obavlja i privrednu ili drugu delatnost kojom se stiče dobit u skladu sa zakonom kojim se uređuje klasifikacija delatnosti, pod sledećim uslovima:

1) da je delatnost u vezi sa njegovim statutarnim ciljevima;

2) da je delatnost predviđena statutom;

3) da je delatnost manjeg obima, odnosno da se delatnost obavlja u obimu potrebnom za ostvarivanje ciljeva udruženja."

- *Zakon o zadrugama* ("Službeni glasnik RS" br. 112/2015) uvodi pojam socijalnih zadruga u članu 11: "Socijalne zadruge obavljaju različite delatnosti radi ostvarenja socijalne, ekonomske i radne uključenosti, kao i zadovoljenja drugih srodnih potreba pripadnika ugroženih društvenih grupa ili radi zadovoljenja opštih interesa unutar lokalne zajednice. Socijalni ciljevi socijalne zadruge se bliže određuju zadružnim pravilima. Socijalne zadruge dužne su da najmanje polovinu ostvarene dobiti, odnosno viška prihoda nad rashodima, koje ostvaruju obavljanjem delatnosti ulažu u unapređenje i ostvarivanje postavljenih socijalnih ciljeva."

U poslednjih desetak godina je bilo određenih inicijativa za stvaranje uslova za razvoj ove vrste poslovanja. Pokrenuto je nekoliko inicijativa za udruživanjem socijalnih preduzetnika, među kojima su najznačajnije *Koalicija za razvoj socijalnog preduzetništva* (osnovana 2010, od 2018. *Koalicija za razvoj solidarne ekonomije*) i *SENS – Mreža socijalne ekonomije Srbije* (2011). Formirani su i *Gradski centar za socijalno preduzetništvo Beograda* (2013), te *Kancelarija za socijalno preduzetništvo Kruševac* (2017), dok je Skupština Vojvodine donela odluku o formiranju *Saveta za socijalno preduzetništvo Skupštine Vojvodine* (2018). Nekoliko banaka je pokrenulo posebne kreditne linije za socijalne preduzetnike, dok je moguće uočiti i kontinuiranu u poslednje vreme moguće uočiti veću zainteresovanost donatorske zajednice za pružanje podrške razvoju ovog vida poslovanja.

Sve napred navedeno nije proizvelo značajnije efekte, odnosno dovelo do institucionalizacije prakse niti sistemske podrške sektoru, tako da bi moglo da se kaže da je socijalno preduzetništvo kod nas i dalje u povoju.

Do sada ni jedna lokalna samouprava u Srbiji nije kreirala mere za stvaranje stimulativnog okruženja za razvoj ove vrste poslovanja, iako postoji značajan potencijal u tom smislu. Ovo sve dobija na posebnom značaju ako se ima u vidu da pozitivne efekte socijalnog preduzetništva treba pre svega tražiti u lokalnim sredinama, gde ljudi rade i stvaraju i gde se rešava većina životnih problema.

Lokalne samouprave imaju mogućnost da u okviru svojih zakonskih ovlašćenja, koja su definisana u Zakonu o lokalnoj samoupravi ("Službeni glasnik RS", br. 129/2007... 47/2018), kreira set mera sa ciljem stvaranja stimulativnog okruženja za razvoj socijalnog preduzetništva. Nadležnosti opština i gradova u Srbiji su definisane u članu 20. Zakona:

"...(opština, grad) donosi svoj statut, budžet i završni račun, prostorni i urbanistički plan i program razvoja, kao i *strateške planove i programe lokalnog ekonomskog razvoja*...

- uređuje i obezbeđuje obavljanje i razvoj komunalnih delatnosti, lokalni prevoz, *korišćenje građevinskog zemljišta i poslovnog prostora*;
- stara se o izgradnji, rekonstrukciji, održavanju i korišćenju lokalnih puteva i ulica i *drugih javnih objekata od opštinskog značaja*;
- stara se o zadovoljavanju potreba građana u oblasti prosvete (predškolsko vaspitanje i obrazovanje i osnovno i srednje obrazovanje i vaspitanje), naučnoistraživačke i inovacione delatnosti, kulture, *zdravstvene i socijalne zaštite, dečije zaštite*, sporta i fizičke kulture;
- obezbeđuje ostvarivanje *posebnih potreba osoba sa invaliditetom i zaštitu prava osetljivih grupa*;
- stara se o razvoju i unapređenju turizma, zanatstva, ugostiteljstva i trgovine;
- donosi i realizuje programe za podsticanje lokalnog ekonomskog razvoja, preduzima aktivnosti za održavanje postojećih i privlačenje novih investicija i unapređuje opšte uslove poslovanja;
- stara se o zaštiti životne sredine, zaštiti od elementarnih i drugih nepogoda, zaštiti kulturnih dobara od značaja za opštinu;

- stara se o zaštiti, unapređenju i korišćenju poljoprivrednog zemljišta i sprovodi politiku ruralnog razvoja;
- stara se o *ostvarivanju, zaštiti i unapređenju ljudskih i manjinskih prava, rodnoj ravnopravnosti*, kao i o javnom informisanju u opštini;
- obrazuje i uređuje organizaciju i rad organa, organizacija i službi za potrebe opštine, organizuje službu pravne pomoći građanima i uređuje organizaciju i rad mirovnih veća;
- utvrđuje simbole opštine i njihovu upotrebu;
- upravlja opštinskom imovinom i utvrđuje stope izvornih prihoda, kao i visinu lokalnih taksi;
- propisuje prekršaje za povrede opštinskih propisa;
- obavlja i druge poslove od lokalnog značaja određene zakonom (npr. u oblastima odbrane, zaštite i spasavanja, zaštite od požara, omladinske politike, zoohigijene i dr.), kao i poslove od neposrednog interesa za građane, u skladu sa Ustavom, zakonom i statutom.

PREPORUKE

Svaka lokalna samouprava u Srbiji ima mogućnost da kreira set mera za razvoj socijalnog preduzetništva, među kojima bi izdvojili sledeće:

Određivanje kriterijuma za definisanje socijalnih preduzetnika. Veoma je važno da se ustanove kriterijumi o tome ko može da se smatra socijalnim preduzetnikom, što predstavlja neophodan uslov za razvoj konkretnih mera podrške. Treba imati u vidu da nije svako zapošljavanje pripadnika neke od socijalno ugroženih grupa socijalno preduzetništvo, kao što to nije ni svako izdvajanje sredstava iz poslovanja u društveno korisne svrhe, odnosno u projekte kojima se rešava neki problem u zajednici. Takođe, postoje organizacije koje imaju razvijenu politiku društveno odgovornog poslovanja, u okviru koje mogu da deo prihoda ulažu u rešavanje problema u zajednici, ali ni to ipak nije socijalno preduzetništvo socijalna ekonomija.

Kriterijume za definisanje i priznavanje statusa socijalnog preduzetnika najjednostavnije je zakonski urediti. Međutim, dok se čeka zakon, ne mora da se gubi vreme. Svaka zajednica koja donese odluku da kreira određene mere za razvoj socijalnog preduzetništva može sama da odredi navedene kriterijume. Na taj način bi se omogućilo da mere namenjene razvoju socijalnog preduzetništva imaju bolji učinak, da sredstva izdvojena za te namene ne budu nenamenski potrošena, odnosno dodeljena organizacijama koje ne posluju po principima socijalnog preduzetništva.

Kreiranje podsticajnih finansijskih mera za razvoj socijalnog preduzetništva. Lokalne samouprave mogu doneti određene podsticajne finansijske mere koje bi imale za cilj po ohrabre potencijalne socijalne preduzetnike da otpočnu poslovanje, kao i one koji već posluju ovom modelu. Veći broj lokalnih samouprava već preduzima određene mere za podsticanje ekonomije, npr. za razvoj preduzetništva, ali ni jedna nije do sada kreirala specifične finansijske mere usmerene ka socijalnim preduzetnicima. Prilikom kreiranja ovih mera treba voditi računa da socijalnim preduzećima treba pomoći prilikom pokretanja posla i/ili u prvoj fazi poslovanja, dok treba očekivati da u zreloj fazi posluju na ekonomski održiv način.

Mere olakšica u poslovanju. Lokalne samouprave mogu da delimično ili potpuno oslobode socijalne preduzetnike od troškova koje im plaćaju (razne vrste poreza, taksi, doprinosa i dr.), ukoliko smatraju da je takvo poslovanje od specifičnog interesa sa zajednicu. Na taj način se lokalna samouprava kratkoročno odriče određenih prihoda, međutim na duže staze očekivano je povećanje prihoda, imajući u vidu da će osnaženi socijalni preduzetnici izdvajati više sredstava za plaćanje poreza, taksi i doprinosa kada im poslovanje bude bolje, samim tim povećaće se i prihodi lokalnih samouprava.

Socijalne javne nabavke znači da lokalna samouprava, odnosno nejni organi, javna preduzeća i ustanove mogu socijalnim preduzetnicima davati podsticajni tretman prilikom određivanja kriterijuma za dodelu ugovora u javnim nabavkama. Svako pravno lice na koje se odnosi Zakon o javnim nabavkama može, prilikom sprovođenja nabavki usluga, roba i radova, da primeni socijalni kriterijum koji je definisan u članu 85 Zakona o javnim nabavkama. Na taj način bi se omogućilo da socijalni preduzetnici mogu da dobijaju ugovore za određene poslove za koje naručilac želi da angažuje poslovne subjekte od posebnog interesa, imajući u vidu dobrobit koju zajednica ima od angažovanja socijalnih preduzetnika i potrebu za njihovim jačanjem.

Saradnja na uslugama koje obavljaju javna preduzeća i ustanove. Socijalni preduzetnici mogu obavljati određene poslove koji su u nadležnosti javnih preduzeća i ustanova, a za koje one nemaju kapaciteta, ili ne mogu da ih obavljaju iz bilo kog razloga. Moguće je i pokretanje javno-privatnog partnerstva za obavljanje određenih javnih poslova od strane socijalnih preduzetnika (npr. održavanje zelenila u naseljenim mestima). Manji poslovni subjekti mogu da se lakše prilagode potrebama posla u odnosu na javna preduzeća i ustanove, koja su neretko glomazna i opterećena administrativnim i drugim ograničenjima u poslovanju. Ovo je posebno izraženo kada su u vidu vremenski ograničeni (sezonski) poslovi ili oni koji zahtevaju određene promene tokom trajanja posla. Da bi se podstaklo uključivanje socijalnih preduzetnika u ove poslove moguće je postavljanje spiska usluga koje se plaćaju iz javnih prihoda na uvid javnosti na internet prezentacijama lokalnih samouprava ili organa državne uprave. Takođe, moguće je iskoristiti neke postojeće mehanizme, kao npr. javne radove, za razvoj sektora.

Obezbeđivanje prostornih i materijalnih resursa za podršku socijalnim preduzetnicima. Da bi podstakla razvoj socijalnog preduzetništva, lokalna samouprava može staviti u funkciju određene objekte, prostorije i pripadajuću infrastrukturu kojima upravlja. Budući da se poslovanje na principima socijalnog preduzetništva najčešće započinje na osnovu određene poslovne ideje, bez dovoljno kapitala, znanja, iskustva, razumevanja poslovanja, sa nedovoljno razvijenim veštinama potrebnim za održivo i profitabilno poslovanje – zajednica može da stavi određene prostorne i materijalne resurse, ukoliko ih poseduje, u funkciju podrške socijalnim preduzetnicima. Potencijalnim socijalnim preduzetnicima ili onima koji su već započeli poslovanje često nedostaje poslovni prostor i određena oprema, posebno ona koja nije vezana za osnovne poslovne procese. Pored toga, često im nedostaju određena znanja i veštine potrebne za kvalitetno poslovanje (npr. komercijalne veštine, marketing, odnosi sa javnošću, poslovanje preko interneta i dr.).

Ovi problemi mogu biti ublaženi putem stavljanja u funkciju određenih resursa koje zajednica poseduje ali možda ne koristi, ili ih ne koristi na odgovarajući način. Poslovni prostor koji je napušten i ne koristi se može uz odgovarajuću adaptaciju biti od velike koristi socijalnim preduzetnicima. Posebno je interesantna podrška po modelu poslovnih inkubatora, gde je moguće

uz prostor za osnovno poslovanje obezbediti i prostorije za zajedničke namene (poslovni sastanci i skupovi, prezentacije, konferencije i dr.), ali i određene poslovne usluge potrebne svim korisnicima inkubatora (knjigovodstvene usluge, podrška marketingu i komercijalnim aktivnostima i dr.).

Davanje preporuka poslovnim subjektima u javnom i poslovnom sektoru za saradnju sa socijalnim preduzetnicima. Lokalne samouprave mogu da podrže poslovanje socijalnih preduzetnika putem promocije ovog vida poslovanja. Poštujući principe fer poslovanja i zakonskih odredbi koje se odnose na tu materiju, lokalne samouprave mogu preporučiti svim poslovnim akterima u javnom, poslovnom i civilnom sektoru da podrže njihovo poslovanje putem nabavki proizvoda ili usluga koje mogu da u odgovarajućem kvalitetu i količini.

Podrška može biti pružena na različite načine, od direktnih preporuka, uspostavljanju kontakata, informisanja poslovne i najšire javnosti o značaju podrške socijalnim preduzećima i preduzetnicima. Pomoć može biti pružena i putem medijskih nastupa, organizovanjem specijalizovanih sajmova, prezentacija i drugih prigodnih događaja koji bi poslužili za uspostavljanje kontakata i prezentaciju poslovnih aktivnosti i mogućnosti socijalnih preduzeća i preduzetnika.

Podrška umrežavanju socijalnih preduzetnika. Socijalnim preduzetnicima je potrebna podrška za njihovo umrežavanje i koordinaciju aktivnosti sa ciljem kvalitetnije promocije i rada na stvaranju uslova za razvoj ovog vida poslovanja. Lokalne samouprave mogu biti inicijatori i koordinatori okupljanja ustanova iz različitih sektora koje mogu da pruže doprinos i obezbede potrebnu podršku za organizovanje socijalnih preduzetnika putem formiranja asocijacija, udruženja, neformalnih mreža i dr. Na taj način im se omogućuje da kvalitetnije zastupaju svoje interese, posebno u interakciji sa javnim sektorom.

Najvećem broju socijalnih preduzetnika nije poznato kako funkcioniše sistem, odnosno kako da komuniciraju sa institucijama koje bi mogle da im pomognu na različite načine. Mnogo kvalitetnije podršku od zajednice socijalni preduzetnici mogu da dobiju ako znaju koje institucije postoje i na koje načine mogu da im pruže potrebnu pomoć – koje su im nadležnosti, kakvim resursima upravljaju i dr. Organizovan nastup socijalnih preduzetnika može značajno da doprinese da se javnost upozna sa specifičnostima ovog vida poslovanja, koristima za zajednicu, odnosno da shvati i razume zašto ga je potrebno pomoći i na koji način.

Podrška u promociji socijalnog preduzetništva. Ovaj vid poslovanja je relativno nov i nedovoljno poznat javnosti i potrebno je kreativno osmisliti načine njegove promocije u javnosti. Potrebno je na osmišljen i sistematičan način komunicirati sa različitim ciljnim grupama, kako bi javnost prepoznala specifičnosti ovog vida poslovanja, njegov značaj za rešavanje nagomilanih društvenih problema, posebno za jačanje ekonomije, smanjenje nezaposlenosti i društvenu uključenost pripadnika socijalno ugroženih grupa. Lokalne samouprave mogu da značajno doprinesu promociji socijalnog preduzetništva na različite načine - od organizacije i učešća na specijalizovanim događajima, tematskih medijskih nastupa predstavnika lokalnih samouprava i dr.

ZAKLJUČAK

Socijalno preduzetništvo predstavlja model poslovanja koji može da bude veoma koristan i efikasan u prevazilaženju problema u kojima se Srbija nalazi posle više decenija nedovršene tranzicije. Visoka stopa nezaposlenosti, loša ekonomska i socijalna situacija i nedovoljna društvena uključenost značajnog broja stanovnika, posebno onih koji pripadaju nekoj od socijalno ugroženih grupa, mogu biti ublaženi aktiviranjem nedovoljno iskorišćenih potencijala koji postoje u našem društvu.

Lokalne samouprave u Srbiji imaju dovoljno nadležnosti i resursa da mogu samostalno da kreiraju set stimulativnih mera za razvoj socijalnog preduzetništva. Ove mere mogu biti donete *pojedinačno*, ali i u vidu seta mera koje mogu biti objedinjene u formi protokola, memoranduma ili u vidu dokumenta strateške prirode (lokalna strategija, akcioni plan i dr.). Lokalne samouprave mogu pokrenuti i *specijalizovane tela i organe* (komisije, saveti) koji bi imali multisektorski karakter i radili na kreiranju, odnosno praćenju realizacije usvojenih mera.

Većina mera predloženih u ovom dokumentu nije finansijski zahtevna i ne bi opterećivale budžete lokalnih samouprava. Opštine i gradovi koji prepoznaju socijalno preduzetništvo kao razvojnu šansu treba da rade na daljem uključivanju drugih zainteresovanih strana (poslovni i civilni sektor, finansijske institucije, donatorska zajednica), čime bi se socijalnim preduzeticima obezbedili dodatni resursi i omogućio još brži razvoj poslovanja.

Predlog javne politike "Stvaranje stimulativnog okruženja za razvoj socijalnog preduzetništva na lokalnom nivou u Srbiji" je izradilo Udruženje građana za podršku evropskim integracijama "Evrokontakt" iz Kruševca u okviru projekta "**Glas zajednice u EU integracijama - Podsticaj dijaloga OCD i lokalnih vlasti oko javnih politika**", koji ima za cilj da doprinese procesu evropskih integracija osnaživanjem organizacija civilnog društva da preuzmu aktivnu ulogu u procesima donošenja politika i odlučivanja na lokalnom, regionalnom i nacionalnom nivou u Srbiji.

Projekat realizuje konzorcijum organizacija civilnog društva koji predvodi **Fondacija "Trag"** iz Beograda, u saradnji sa Nacionalnom koalicijom za decentralizaciju, Medija i reform centrom Niš, Forumom civilne akcije "Forca" iz Požege, Centrom za razvoj civilnog društva iz Zrenjanina, Edukativnim centrom iz Kruševca, Timočkim omladinskim centrom iz Zaječara, "Proaktivom iz Niša i "Evrokontakt" iz Kruševca. Projekat finansira **Evropska unija** kroz Program podsticaja civilnog društva 2015.